

Дейнеко Євгеній Ігорович,
аспірант кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права Державного податково-
вого університету

<https://orcid.org/0009-0009-9756-0621>

КОНЦЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ТА РЕКОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Анотація. Тези присвячено висвітленню актуальних питань реформування законодавства, що врегульовує правовідносини з укладення, виконання та припинення договору концесії. Забезпечення захисту прав та інтересів учасників цивільних правовідносин залежить щонайменше від якості законодавства. Визначено актуальність звернення до заявленої теми. Зміни законодавства, що відбулися у 2025 році, зумовлюють необхідність їхнього ґрунтовного аналізу. Окреслено причини непопулярності концесії в Україні, а також проблемні питання застосування законодавства та перспективи його уніфікації.

155

Інститут концесії запроваджено в Україні із ухваленням у 1999 р. Закону України «Про концесії», у 2000 р. Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг», у 2010 р. Закону України «Про державно-приватне партнерство».

Практика застосування законодавства щодо відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією концесій, стикається з низкою проблем, зокрема: відсутність належних гарантій для інвесторів, недостатня прозорість та ефективність конкурсних процедур, недостатня гнучкість щодо потреб відбудови під час війни та післявоєнного періоду, слабка

інституційна спроможність органів влади у супроводі концесійних проектів, невизначеність щодо правової природи договору концесії, брак ефективного правозастосування тощо.

Доказом певної неефективності нормативного регулювання концесії та практики його застосування є офіційні статистичні дані. Відповідно до даних, опублікованих Департаментом сфери публічних закупівель та конкурентної політики Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України наразі в Україні реалізується 19 договорів публічно-приватного партнерства, з яких 7 — це концесійні договори¹.

Успішних прикладів концесій, особливо загальнодержавного масштабу, є досить мало. Серед них можна назвати: Херсонський морський торговельний порт (інвестор — «Рисоіл-Херсон») і Порт Ольвія, Миколаїв (інвестор — QTerminals). Наразі держава планує передати в концесію порт Чорноморськ — проект знаходиться на стадії приймання конкурсною комісією заявок на концесійний конкурс.

Сучасний етап розвитку України характеризується безпрецедентними викликами, зумовленими масштабними руйнуваннями інфраструктури, спричиненими збройною агресією Російської Федерації. Відбудова транспортної, енергетичної, соціальної та комунальної інфраструктури потребує залучення значних фінансових ресурсів та експертизи, які неможливо забезпечити лише за рахунок державного бюджету. Крім того, інфраструктурні проекти, що здійснюються на умовах концесії, пов'язані зі зна-

¹ Стан здійснення ДПП в Україні 01.01.2026. Договори, укладені на умовах ДПП, які реалізуються станом на 01.01.2025. Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppvUkraini> (дата звернення: 09.02.2026).

чними операційними, комерційними та фінансовими ризиками, які держава не завжди може на себе прийняти, особливо за умов хронічного бюджетного дефіциту та залежності держави від зовнішнього фінансування. У цьому контексті особливого значення набувають інструменти залучення приватного капіталу в економіку України. Існують різні форми залучення приватного капіталу (прямі інвестиції в статутний капітал, боргове фінансування у формі кредитів або емісії боргових цінних паперів тощо). На нашу думку, саме публічно-приватне партнерство (далі – ППП) і, зокрема, концесійна модель ППП є найбільш раціональними для масштабних інфраструктурних проєктів (порти, дороги, аеропорти, водоканали, теплогенерія, багатопрофільні лікарні тощо).

Правове регулювання концесії в Україні зазнало істотної модернізації з прийняттям нових законів України – у 2019 р. «Про концесію», у 2025 р. «Про публічно-приватне партнерство». Оновлення законодавства зумовлене ратифікацією 16.09.2014 р. Верховною Радою України Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода). Угода охоплює зобов'язання з широкого кола питань політичної, соціальної, економічної, правової, інших сфер функціонування держави та визначає стратегічні орієнтири реалізації соціально-економічних реформ в Україні, розвитку національного законодавства. Угодою визначено однією зі сфер реформування законодавства України – державні закупівлі. Угодою передбачено адаптацію законодавства для регулювання державних контрактів, контрактів у комунальних та інфраструктурних секторах, договорів концесії на виконання робіт та надання послуг.

Досвід країн ЄС свідчить, що концесійні механізми можуть бути ефективним інструментом у післякризовій

відбудові економіки та модернізації суспільно значимих об'єктів, у нашому випадку — досвід Хорватії, де постконфліктна відбудова включала проекти, що підтримувалися ЄС, для відновлення соціальної та економічної інфраструктури, особливо в районах, постраждалих від війни. Адаптація цього досвіду до українських реалій потребує ґрунтовного наукового аналізу, розробки пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання та створення надійних механізмів реалізації концесійних відносин.

158

Нового розуміння та теоретично-доктринального осмислення потребує Закон України «Про публічно-приватне партнерство», який набрав чинності 31.10.2025 р. Цим Законом внесено зміни до низки законодавчих актів України, спрямованих на вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму публічно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною інфраструктурних об'єктів та будівництва нових об'єктів, необхідних для післявоєнної перебудови економіки України. Вказаний закон вносить значні зміни в Закон України «Про концесію» від 2019 р., який залишається основним нормативно-правовим актом, що врегульовує концесійні відносини.

Так, Закон України «Про концесію» містить низку оновлених дефініцій, процедур укладення договору концесії та норм щодо регулювання залежних від нього договорів. Закон визначає систему концесійного законодавства, до якої відносить ЦК України. Однак ЦК України 2003 р. не містить жодної згадки про договір концесії. У главі 40 ГК України (до його скасування) врегульовувалися відносини концесії.

Проект нового Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) не надає визначення договору концесії. Водночас проект ЦК України містить норми щодо обмеження набуття права власності на земельну ділянку за результатом виконання договору концесії (ст. 481), коли-

зійні норми щодо врегулювання приватних відносин з іноземним елементом (ст. 1904)². Звичайно, що до договору концесії застосовуються загальні приписи ЦК України про договір. Однак, на нашу думку, ЦК України має безпосередньо містити визначальні засади правового регулювання договору концесії, які мають деталізуватися у відповідному Законі.

Очевидно, що умови воєнного та післявоєнного відновлення України висувають додаткові вимоги до правового регулювання сфери застосування концесії, зокрема щодо забезпечення балансу публічних і приватних інтересів, транспарентності відносин і мінімізації корупційних ризиків, захисту прав інвесторів та створення сприятливого інвестиційного клімату задля відновлення та побудови нової сучасної інфраструктури в Україні

² Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), № проекту 14394 від 22.01.2026. *Сайт ВРУ*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528>. (дата звернення: 12.02.2026).